

WAT DE BIJBEL ONS LEERT
OVER HET HIERNAMAALS

Redactie OudeSporen

Wat de Bijbel ons leert over het hiernamaals

Een studie over de begrippen 'sjeol' en 'hades'

*Wat de Bijbel ons leert over het hiernamaals,
een studie over de begrippen 'sjeool' en 'hades'*

Copyright omslagfoto © Darlene Slavujac Thau

Website www.biblicalartist.net

YouTube channel www.youtube.com/user/repentbelieve1

Copyright tekst © Redactie OudeSporen

Vormgeving: Jan Paul Spoor

Eerste editie 2013 Boeken om de Bijbel

Distributie: Johannes Multimedia - Doorn

ISBN/EAN 978-94-91797-04-0 (Eboek)

ISBN/EAN 978-94-91797-03-3

NUR 707

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch of mechanisch, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

*'En hij riep en zei:
Vader Abraham, ontferm u over mij en zend Lazarus,
dat hij het uiterste van zijn vinger in het water doopt
en mijn tong verkoelt; want ik lijd smarten in deze vlam'.*

Lucas 16:24

Inhoud

Woord vooraf	9
1. Wat zegt de Bijbel over de begrippen 'sjeool' en 'hades'? ..	11
1.1. Sjeool en Hades	11
1.2. Vijf vragen en antwoorden	13
1.3. Aanvullend commentaar met betrekking tot de plaatsen waar het woord 'hades' voorkomt in het N.T.	16
1.4. Overzicht van de verschillende begrippen	19
1.5. Eindnoten	21
2. Enkele Schriftgegevens over de aard van de eeuwige straf .	23
2.1. Drie bijbelse beelden	23
2.2. Lessen uit Lucas 16.	28
2.3. Eindnoot	31
3. Is de eeuwige straf altijddurend?	33
3.1. Wie leren standaard dat de straf niet eeuwig is?	33
3.2. Wat betekenen 'aioon' en 'aioonios' in het algemeen?	34
3.3. De betekenis van deze woorden in het N.T.	34

Woord vooraf

Het gaat in deze brochure om het leven na dit leven, het hiernamaals, ofwel het 'afterlife' zoals het in het Engels wordt genoemd. Velen denken dat met de dood alles afgelopen is en er voorgoed een einde aan ons menselijk bestaan is gekomen. Maar dat is een illusie, in feite is het een vorm van zelfbedrog, omdat men niet met de gevolgen van de eigen goede en slechte daden in dit aardse leven wil worden geconfronteerd. Er is echter een eeuwig voortbestaan, en er is een eeuwig heil volgens de boodschap van de Bijbel. Maar er is ook een eeuwige straf voor hen die de liefde tot de waarheid niet hebben aangenomen om behouden te worden en die het grote heil veronachtzamen dat God ons aanbiedt in Zijn Zoon Jezus Christus (2 Tess. 2:10; Hebr. 2:2-3). Het is nu echter nog steeds de tijd van de genade, en God roept alle mensen op tot bekering. En een gewaarschuwd mens telt voor twee, zoals het spreekwoord zegt. Vandaar de oproep reeds in het Oude Testament: 'Bereid u om uw God te ontmoeten' (Amos 4:12).

Gouda, juni 2013

H. Bouter

Werner Mücher e.a.

1. Wat zegt de Bijbel over de begrippen 'sjeool' en 'hades'?

1.1. Sjeool en Hades

Ieder die een beetje vertrouwd is met de Bijbel weet dat in verband met het hiernamaals de beide woorden Sjeool en Hades belangrijke begrippen zijn. Het Hebreeuwse woord *sje'ool* komt 65 keer voor in het Oude Testament en is in de King James Vertaling (KJV, of 'Authorized Version') 31 keer met 'graf', drie keer met 'afgrond' en 31 keer met 'hel' vertaald. Dat geeft aan dat het verschillende betekenissen kan hebben. Het woord is in de Septuaginta (de Griekse vertaling van het O.T.) 61 keer met 'hades' (dodenrijk) vertaald, twee keer met 'dood' (Gr. *thanatos*) (2 Sam. 22:6; Spr. 23:14), en tweemaal is het niet vertaald (Job 24:19; Ezech. 32:21), omdat het Grieks de betekenis niet goed kon weergeven.

In de volgende schriftplaatsen (we noemen er een aantal) betekent 'sjeool' niets anders dan het 'graf': Genesis 37:35; 42:38; 44:29,31; Numeri 16:30-31; 1 Koningen 2:6,9; Psalm 49:15; 141:7. En zo is het ook in de King James Vertaling (vergelijkbaar met de Statenvertaling) weergegeven, met uitzondering van Numeri 16:30, waar 'afgrond' staat; terwijl daarentegen in de meeste andere schriftplaatsen de 'sjeool' de verblijfplaats is van de *zielen* van gestorvenen. Het graf neemt echter de ontzielde *lichamen* op. Samenvattend kan men zeggen dat de oudtestamentische uitdrukking 'sjeool' zowel voor het graf alsook voor de verblijfplaats van de zielen van de gestorvenen wordt gebruikt.

Als wij ons echter wenden tot het Nieuwe Testament, vinden wij de ongedefinieerdheid qua inhoud van dit begrip niet terug, want leven en onvergankelijkheid zijn nu door het Evangelie aan het licht gebracht. Het woord 'hades', dat de Griekse vertaling is van het Hebreeuwse woord 'sjeool', heeft in het Nieuwe Testament alleen betrekking op de onzichtbare wereld van de zielen van gestorvenen; terwijl de woorden 'dood' en 'graf' alleen betrekking hebben op het lichaam (Openb. 20), niet op de ziel en de geest. Het is het *lichaam* dat sterft, terwijl de geest – die God heeft gegeven – tot Hem terugkeert. Geest en ziel houden nooit op te bestaan. De hades neemt alleen ongelovige zielen op. Als de gelovige wordt thuisgehaald, gaat hij niet naar de hades, maar naar het paradijs.

Velen menen echter dat bij het sterven zowel de gelovige als de ongelovige naar de hades gaat, en dat beide categorieën daar door een diepe kloof van elkaar gescheiden zijn. Nergens staat echter dat de gelovige naar de hades gaat, maar veeleer dat hij daarvan juist ver verwijderd is (zie Luc. 16:23). Als Psalm 16:10, een vers dat tweemaal in Handelingen 2 wordt aangehaald, de basis zou vormen voor de leer dat de Heer na Zijn dood naar

de sjeool oftewel de hades, is afgedaald en Zijn ziel daar niet is achtergebleven, dan zegt het Nieuwe Testament duidelijk dat Hij naar het *paradijs* ging (een plaats van gelukzaligheid en niet van duisternis, waar ook de moordenaar aan het kruis werd ontvangen). Als wij dit overwegen, kan er slechts sprake zijn van twee verblijfplaatsen: één voor gelovigen en één voor ongelovigen. Maar deze verkeerde leer berust op een onjuiste vertaling van dit vers in de King James Vertaling. De juiste vertaling is: 'U zult Mijn ziel niet aan (niet: in) het dodenrijk, de sjeool, overlaten (prijsgeven of verwijzen)' (Ps. 16:10). Deze correcte vertaling wordt door de Revised Version van Handelingen 2:27, 31 bevestigd (en erkend door Lachman, Tischendorf, Tregelles, Westcott & Hort en andere vertalers).

Het woord *hades* wordt in het Nieuwe Testament nooit in positieve zin gebruikt. Indien er in de hades aparte gebieden zouden zijn voor gelovigen en voor ongelovigen, waarom zien wij dan zonder uitzondering dat de hades in verbinding wordt gebracht met *ongelovigen* en vinden wij geen enkele aanwijzing dat zich daar *gelovigen* zouden bevinden?

1.2. Vijf vragen en antwoorden

Vraag 1: ¹ Houdt de uitdrukking: 'zo zal de Zoon des mensen drie dagen en drie nachten in het hart van de aarde zijn' (Matt. 12:40) méér in dan het verblijf in het graf; en houdt de uitdrukking: 'Hij is ook neergedaald naar de lagere delen van de aarde' (Ef. 4:9) méér in dan het stof van de dood en het graf?

Antwoord: Met de uitdrukking 'in het hart der aarde' (Matt. 12:40), of 'neergedaald naar de lagere delen der aarde' (Ef. 4:9), wordt het *graf* bedoeld. Onze Heer stierf niet alleen, maar werd ook begraven en op de derde dag opgewekt. Daarvan is Jona

een voorbeeld of type. Psalm 139:15 kan ons behoeden voor een al te letterlijke interpretatie van het woord aarde of aardrijk. Ongetwijfeld wordt met de lagere delen der aarde iets bedoeld dat onzichtbaar of verborgen is. Het graf werd beveiligd met een wacht, nadat het met een steen was verzegeld (Matt. 27:66). Geen menselijk oog kon in het heilige domein kijken, waar het lichaam van Jezus lag.

Vraag 2: Is het in overeenstemming met de Schrift om te zeggen dat de 'sjeool' of de 'hades' (met inbegrip van de schoot van Abraham en het paradijs) zich onder de aarde bevonden? En dat de Heer Jezus daarin is neergedaald, en een afdeling daarvan heeft leeggemaakt om hen naar de hoge met Zich mee te voeren? Of was het paradijs, oftewel de schoot van Abraham, altijd al in de hemel en nooit onder de aarde – zelfs niet in de tijd van het Oude Testament?

Antwoord: Voordat Christus kwam, was 'de schoot van Abraham' voor de vrome Jood de hoogste trap van gelukzaligheid, omdat hij wist dat Abraham 'de vriend van God' werd genoemd (Jak. 2:23). Met *Christus* te zijn, is echter de gelukkige hoop van de christen zoals die nu is geopenbaard. Dat is boven in het paradijs van God. Het paradijs is niet de hades. Abraham was ook niet in de hades, maar de gekwelde ziel die in de hades was, zag hem 'uit de verte'. Het is een verzinzel van mensen dat de Heer in de hades was, en sommigen daaruit heeft verlost. De Heer ging niet naar de hades, maar naar het *paradijs*. De Schrift spreekt helemaal niet over bevrijding uit de hades. Richteren 5:12; Psalm 68:18; Efeziërs 4:8 spreken niet van de bevrijding van gevangenen, maar van de gevangenneming van boze machten, die hier met het woord 'gevangenschap' worden aangeduid. 'Christus heeft de overheden en machten ontwapend en openlijk tentoongesteld en door het kruis over hen getriomfeerd' (Kol. 2:15). 'Hij heeft

de gevangenschap gevangen genomen' (Ef. 4:8). Dat heeft niet betrekking op de bevrijding van gevangenen uit de hades of de hel, zoals sommigen beweren.

Vraag 3: Als wij bij de schoot van Abraham en het paradijs aan de hemel moeten denken, wat is dan de betekenis van een uitdrukking als 'in de sjeool neerdalen'?

Antwoord: Het neerdalen in de sjeool heeft betrekking op het graf of de groeve. De uitdrukking 'nedergedaald ter helle' in de Apostolische geloofsbelijdenis berust op een misverstand. Het graf of de afgrond bevinden zich voor het oog onder (in) de aarde.

Vraag 4: Is de 'afgrond' (de 'bodemloze put') iets anders dan de 'hades'?

Antwoord: De 'afgrond' is volgens Openbaring 20 de plaats waar niemand komt dan de satan, die daar duizend jaar lang wordt gebonden, voordat hij ten slotte voor eeuwig in de poel van vuur en zwavel wordt geworpen (Openb. 20:10). De hades daarentegen neemt ziel en geest op van degene die gestorven is in ongelof, wiens geest eens in een sterfelijk lichaam woonde. Ziel en geest gaan naar de hades, terwijl het lichaam dat uit het stof is gevormd, een plaats in het graf vindt (in de zee of het land) en wacht tot de opstanding ten oordeel (Openb. 20:11-15). Als die mens wordt opgewekt (hemel en aarde zullen dan wegvlugten), wordt hij niet in de hades geworpen (die is er niet meer), maar in de poel van vuur, die niet voor de mensen maar voor de duivel en zijn engelen is bereid (Matt. 25:41). De gelovige die ontslapen is, wordt niet ten oordeel maar tot heerlijkheid opgewekt (Fil. 3:20-21).

Vraag 5: Kan het woord 'sjeool' of 'hades' betrekking hebben op de hemel, omdat het ook tot de onzichtbare dingen behoort?

Antwoord: De begrippen 'sjeool' of 'hades' kunnen niet worden toegepast op de hemel, maar staan daarmee juist in contrast als het tegendeel ervan.

1.3. Aanvullend commentaar met betrekking tot de plaatsen waar het woord 'hades' voorkomt in het N.T.

Matteüs 11:23 (Luc. 10:15) In beide teksten staat de hades in duidelijke tegenstelling tot de hemel. De Heer zegt daar dat Kapernaüm tot de hades (het dodenrijk) zal worden neergestoten. De negatieve betekenis is evident.

Matteüs 16:18 Hier zegt de Heer dat degenen die door wedergeboorte levende stenen in het huis van God (de Gemeente) zijn geworden, niet door de poorten van de hades overweldigd kunnen worden, dus nooit in de hades komen.

Lucas 16:23 De rijke slaat zijn ogen op in de hades en verkeert in pijnen. Er staat niet dat Lazarus zich ook in de hades bevindt, het tegenovergestelde is waar. De rijke ziet Lazarus 'in de schoot van Abraham'. De schoot van Abraham of het paradijs is geen deel van de hades. Het zijn duidelijk van elkaar onderscheiden verblijfplaatsen, want het is onmogelijk van de ene in de andere te komen: 'En bij dit alles is er tussen u en ons een onoverkomelijke kloof' (Luc. 16:26).

Handelingen 2:27, 31 De vertaling van het citaat uit Psalm 16:10 in Handelingen 2:27, 31 is m.i. niet juist. In de Septuaginta staat letterlijk *enkataleipseis eis haiden* (aan de hades *prijsgave*). De onbepaalde wijs van het werkwoord is *enkataleipo* en wordt in een andere schriftplaats beter vertaald door *overlaten* (of: *verlaten*). Dit woord *enkataleipo* komt in het Nieuwe Testament behalve in Handelingen 2 nog acht keer voor, en wordt zes keer

met *verlaten* vertaald (Matt. 27:46; Marc. 15:34; 2 Kor. 4:9; 2 Tim. 4:10, 16; Hebr. 13:5), èèn keer met *overlaten* (Rom. 9:29), en èèn keer met *verzuimen* of *opgeven* (Hebr. 10:25). Doorslaggevend is dat hier niet staat *en toi haidei* (3e naamval, zoals in Luc. 16:23), maar *eis haidou* of *eis haiden* (het voorzetsel *eis* met resp. 2e en 4e naamval). De 4e naamval wijst op beweging of richting. Als in de grondtekst *en haidei* zou staan, zou *enkataleipseis* met achterlaten vertaald kunnen worden. De uitdrukking *eis haidou* of *eis haiden* sluit die mogelijkheid uit. Het gaat hier niet om de vraag van verschillende leesvarianten, maar om de kwestie van de juiste vertaling (zie het uitvoerige commentaar van W. Kelly in zijn boeken *An Exposition of the Acts of the Apostles* en *The preaching to the Spirits in Prison II*).

Het voorzetsel *eis* komt o.a. voor in Matteüs 18:20 ('vergaderd *in* (lett.: *tot*) mijn naam'), vervolgens in verbinding met de doop (Rom. 6:3-4; 1 Kor. 10:2 etc.). Petrus geeft in Handelingen 2 een citaat uit Psalm 16:10, om duidelijk te maken dat God Christus heeft opgewekt, die door de hand van wettelozen aan het kruis was geslagen en gedood. Het was niet mogelijk dat de Heer in de dood zou blijven en daardoor zou worden vastgehouden. Petrus wil met deze aanhaling zeggen dat de Heer nooit in de hades was. God kon niet toelaten dat de ziel van de Heer in de hades verbleef gedurende de tijd dat Zijn lichaam in het graf lag. Evenmin als Zijn lichaam ontbinding heeft gezien, werd Zijn ziel naar de hades verwezen. De wettelozen zouden dat hebben gedaan, als het in hun macht had gelegen. Maar God dacht daar anders over, omdat Hij in de Heer Jezus een volkomen welgevallen had. Dat heeft God overduidelijk bewezen door Hem uit de dood op te wekken. Zou er één andere schriftplaats zijn, die het negatieve karakter van de hades meer duidelijk maakt?

Openbaring 1:18 Hier zien wij dat de Heer de sleutels van de dood en de hades bezit. In dit vers wordt Hij voorgesteld als de Rechter, zoals wij Hem ook zien in Openbaring 20:11-15, waar Hij over de doden gericht oefent. Daar moeten de dood en de hades alle doden teruggeven, opdat zij kunnen worden geoordeeld. Satan geeft de doden niet vrijwillig terug. Maar de Heer heeft de uiteindelijke macht over de dood en de hades.

Openbaring 6:8 De hades volgt het bleekgroene (vale) paard, waarop de dood zit. Deze schriftplaats houdt verband met de oordelen die de aarde zullen treffen na de opname van de Gemeente. Degenen die door 'de dood' worden gedood, komen meteen in de hades. Dit betreft natuurlijk alleen de geest en de ziel van de doden. De getrouwe Joden, die in deze tijd zullen omkomen, bevinden zich echter – in tegenstelling met hen die in de hades verblijven – onder het altaar (Openb. 6:9).

Openbaring 20:13-14 Hier worden de dood en de hades in de poel van vuur geworpen. De dood en de hades zijn de laatste machten die tegenover God staan, en die daarom in de poel van vuur worden geworpen. Zou God de geest en de ziel van een gelovige die reeds behouden is, verwijzen naar een plaats die aan Hem tegengesteld is? Dat is onmogelijk! De dood staat weliswaar ook tegenover God, maar deze opent voor de gelovige de deur naar de onzichtbare wereld. Als de Heer niet eerder terugkomt, moeten ook wij nog door de dood gaan, omdat het lichaam nog niet verlost is (Rom. 8:23). Maar onze hoop is dat de Heer komt, en dat Hij spoedig komt en 'het lichaam van onze vernedering zal veranderen tot gelijkvormigheid aan het lichaam van Zijn heerlijkheid, naar de werking van de macht die Hij heeft om ook alles aan Zich te onderwerpen' (Fil. 3:21).

1.4. Overzicht van de verschillende begrippen

Aanduiding	Schriftplaatsen	Betekenis
Sje'ool (Hebr.)	65x in het O.T.; bijv. Gen. 37:35; 42:38; 44:29,31; Num. 16:30-33; 1 Kon. 2:6,9; Ps. 49:15; 141:7 etc.	Ten eerste het graf, de groeve in de aarde. Dan ook het dodenrijk, niet onderscheiden naar het verblijf van gelovigen resp. ongelovigen.
Hades (Gr. <i>haidēs</i>)	Matt. 11:23; 16:18; Luc. 10:15; 16:23; Hand. 2:27,31; Openb. 1:18; 6:8; 20:13-14	Verblijfplaats van de ongelovige doden. Plaats van pijn. Hades heeft in het N.T. altijd een negatieve betekenis.
Paradijs	Luc. 23:43; 2 Kor. 12:4; Openb. 2:7	Verblijfplaats van de ontslapen gelovigen, in bewuste blijdschap.
Abrahams schoot	Luc. 16:22-23	Joodse benaming voor het paradijs, tot aan het kruis.
Poel van vuur en zwavel	Openb. 19:20; 20:14-15; 21:8 (vgl. 'de eeuwige straf' in Matt. 25:46)	Verblijfplaats van mensen, de satan en zijn demonen, die onophoudelijk en in alle eeuwigheid de kwelling van het oordeel zullen ervaren. Tot nu toe bevindt zich niemand in de poel van vuur. Als eersten zullen het beest en de valse profeet daarheen worden verbannen; de satan pas duizend jaar later en met hem alle ongelovigen.

Aanduiding	Schriftplaatsen	Betekenis
Hel (Gr. <i>gehenna</i>)	Matt. 5:22,29,30; 10:28; 18:9; 23:15, 33; Marc. 9:43,45,47; Luc. 12:5; Jak. 3:6	Een andere benaming voor de poel van vuur.
Afggrond (Hebr. <i>abaddon</i> , d.i. verderf; Gr. <i>abussos</i> resp. <i>tartaros</i>).	Job. 26:6; 28:22; 31:12; Ps. 88:11; Spr. 15:11; 27:20; Luc. 8:31; Rom. 10:7; 2 Petr. 2:4; Judas:6; Openb. 9:1,11; 11:7; 17:8; 20:1,3	De afggrond is o.a. de bewaarplaats voor gevallen engelen, die God heeft gebonden tot een uiteindelijk oordeel.
Hemel	Meer dan 700 keer in de Bijbel	De Bijbel maakt onderscheid tussen (1) de zichtbare hemel (dampkring, atmosfeer), (2) de hemel als het universum, de interstellaire ruimte, (3) de derde hemel met de troon van God en het paradijs (2 Kor. 12:3-4), en (4) het Vaderhuis, waarin door Christus plaats is bereid voor allen die tot de Gemeente behoren.

1.5. Eindnoten

- I Deze vragenbeantwoording en de inleidende opmerkingen zijn ontleend aan de Bible Treasury, het tijdschrift van William Kelly (deel N 9, p. 79-80).
- II W. Kelly, *The Preaching to the Spirits in Prison* (Believers Bookshelf), p. 133-134: Het Hebreeuws in Psalm 16:10 betekent niet 'in', maar 'tot' de sjeool; het is geen 'neerdalen in', net zomin als in Handelingen 2:27 in de kritische tekst (*eis haiden*) van Alford, Lachmann, Tischendorf, Tregelles, Wordsworth, Westcott & Hort. Zo vertaalt de Revised Version terecht vanuit het Hebreeuws: 'U zult Mijn ziel niet in de sjeool laten [aan de sjeool prijsgeven]' enz., hoewel zij onterecht het Griekse woord met 'in' in plaats van 'tot' vertalen. Toen de Heer stierf, beval Hij Zijn geest in de handen van Zijn Vader, die met zekerheid in de hemel is; en de rover die zich bekeerde, was (hoe laat dit ook gebeurde) op precies dezelfde dag met Hem in het paradijs (Luc. 23:40-43). Wij hebben al gezien dat het paradijs in de hemel is en daar het mooiste deel is. De apostel Paulus verbindt het met de 'derde hemel' (2 Kor. 12:2-4). En de Heer laat Johannes zeggen dat de overwinnaar bij de verheerlijking te eten krijgt van de boom des levens, en dat is beslist niet in de hades (Openb. 2:7). In het Oude Testament blijven de begrippen hades, alsook dood, leven en onvergankelijkheid ongedefinieerd; maar deze begrippen (en nog veel meer) zijn door het Evangelie in het volle licht gesteld. Daarom beschrijft de Heer in de laatste gelijkenis van Lucas 16 de rijke man als iemand die geloof noch liefde bezat, en die na zijn dood zijn ogen opsloeg in de hades. De gelovige Lazarus daarentegen werd gezegend in de nabijheid van de trouwe Abraham. Er bevond zich een grote kloof tussen hen, die een oversteek van de ene naar de andere plaats uitsloot. De hades was inderdaad in de verte, het verblijf aldaar hield een voortdurende pijniging in. Geen enkel woord getuigt ervan dat Lazarus zich daar bevond; hij was juist in de schoot van Abraham.

2. Enkele Schriftgegevens over de aard van de eeuwige straf

2.1. Drie bijbelse beelden

Christenen die de Bijbel serieus nemen, handhaven het altoosduurende karakter van de eeuwige straf. De hellestraf is, hoe verschrikkelijk dat ook is, *eindeloos*. Tevens spreekt de Bijbel duidelijk over de *inhoud* van de eeuwige straf. Voorstanders van het universalisme of de alverzoeningsleer doen zowel afbreuk aan de duur als aan de inhoud van de eeuwige pijn. Zij stellen bijvoorbeeld: 'De Schrift leert geen letterlijke eeuwige straf, maar spreekt over een hel slechts in figuurlijke taal; zij gebruikt immers uitdrukkingen als vuur, worm en duisternis, die slechts beelden zijn en niet letterlijk opgevat mogen worden (*waar vuur is, kan niet tegelijkertijd duisternis zijn*)'.

Wij hebben in de Schrift dus in ieder geval drie verschillende voorstellingen van de eeuwige straf: (1) het beeld van het onuitblusbare vuur, (2) het beeld van de worm die niet sterft, en

(3) het beeld van de buitenste duisternis. **III** Laten wij het karakter van deze drie voorstellingen nu nader bezien:

Het eeuwige vuur

Hiervoor worden verschillende benamingen gebruikt: de vuuroven (Matt. 13:42,50; vgl. Openb. 9:2), het eeuwige vuur (Matt. 18:8), het onuitblusbare vuur, de hel (Marc. 9:43). Het eeuwige vuur van de hel (*gehenna*), ofwel de poel van vuur, is bereid voor de duivel en zijn engelen (Matt. 25:41; vgl. Openb. 20:10). Dat niet slechts engelen maar ook *mensen* hierin zullen worden geworpen en tot in eeuwigheid in het gezelschap van de gevallen engelen en hun vorst zullen verkeren in het onuitblusbare vuur, is te wijten aan het feit dat zij zich tijdens hun leven hier op aarde niet hebben afgewend van de vorst en de god van deze wereld, die hun gedachten heeft verblind (2 Kor. 4:4).

Dit eerste beeld beschrijft dus de pijniging van de goddelozen door het altoosdurende gerichtsvuur. Het vuur is immers een symbool van de toorn van God, die 'een verterend vuur' en 'een eeuwige gloed' wordt genoemd (Deut. 4:24; 9:3; Jes. 33:14; Hebr. 12:29). Het is overigens de vraag of wij hierbij rechtstreeks moeten denken aan Gods 'brandende toorn' zelf. Het zal eerder gaan om een indirecte uiting daarvan, waardoor de goddelozen tot in eeuwigheid getroffen worden. Kunnen wij ons trouwens wel enige voorstelling maken van de poel van vuur? Deze wordt ook wel de 'poel van vuur en zwavel' genoemd – wat misschien een aanwijzing is dat het beeld mede ontleend is aan het oordeel over Sodom en Gomorra, toen God zwavel en vuur uit de hemel liet regenen (Gen. 19:24vv.; vgl. ook de 'smeltoven' van vs. 28).

Terecht kan gesteld worden dat de Schrift weliswaar figuurlijke taal gebruikt om de hemelse en helse werkelijkheid te

beschrijven, maar dat dit niets afdoet van het feit dat het hier wel degelijk gaat om reële, letterlijk bestaande plaatsen en zaken. De beelden zijn ontleend aan onze aardse werkelijkheid, om een ándere bovenaardse werkelijkheid voor ons enigszins begrijpelijk te maken. Zo is de Gehenna, de hel, een benaming die in de eerste plaats is ontleend aan het dal van de zonen van Hinnom bij Jeruzalem, waar kinderen werden verbrand voor de Moloch en waar na de hervormingen onder Josia allerlei vuilnis werd gestort en verbrand (2 Kon. 23:10; 2 Kron. 28:3; 33:6; Jer. 32:35).

De plaats waar de worm niet sterft

De hel is ook de plaats waar de worm niet sterft. Uit vergelijking met passages zoals Jesaja 66:24 en Handelingen 12:23 blijkt dat hier bedoeld wordt op het verteringsproces van lijken in het graf. Bij koning Herodes begon dit proces – als een oordeel van God vanwege Herodes' hoogmoed – reeds bij zijn leven. Door wormen gegeten stierf hij. Terwijl aan het verteringsproces in het graf normaliter een einde komt, is dit *niet* het geval in de tweede dood. In de hel sterft hun worm (enkelvoud!) *niet* en wordt het vuur *niet* uitgeblust (Marc. 9:48).

Veelal wordt hieraan een geestelijke betekenis toegekend. Men denkt dan bijvoorbeeld aan de nimmer eindigende wroeging van de verlorenen. Het knagen van de worm zou dan zien op het verteerd worden door gewetenswroeging en/of angst in de pijnen die men lijdt. Het feit dat de uitdrukking 'hun worm' in het enkelvoud staat, maakt het inderdaad gemakkelijk om de *worm* hier te vereenzelvigen met het individuele *geweten*. Hoewel dit een zeer aannemelijke verklaring is, kan men als bezwaar hiertegen aanvoeren dat het 'verteren' van het *lichaam* dan buiten beschouwing lijkt te blijven. Wanneer wij bedenken dat de verlorenen na afloop van de Christusregering worden

levendgemaakt en veroordeeld, en met ziel, geest én lichaam in de tweede dood worden geworpen (Openb. 20:5, 11-15), dan suggereert dit dat ook het *lichaam* in die plaats is onderworpen aan een verderf dat geen einde kent, aan een 'verteringsproces' dat nooit zal ophouden.

De verlorenen worden immers zelf aangeduid als 'doden', en zij bevinden zich op het terrein dat 'de tweede dood' wordt genoemd. *Alles* op die plaats wordt gekenmerkt door de dood: het is de sfeer van de dood, waar de dood macht heeft over de doden. Deze tweede en definitieve dood is volgens Openbaring 20 'de poel des vuurs'. Het terrein van de dood, waar de worm niet sterft, is dus een plaats van pijniging – óók in lichamelijke zin. Deze gedachte wordt bevestigd door het woord van de Heer: 'En weest niet bang voor hen die het lichaam doden maar de ziel niet kunnen doden, maar weest veeleer bang voor *Hem die zowel ziel als lichaam kan verderven in de hel*' (Matt. 10:28).

De buitenste duisternis

Het derde beeld is dat van de uiterste en buitenste duisternis, waar het geweest is en het tandengeknars (Matt. 8:12; 22:13; 25:30; 2 Petr. 2:17; Jud.:13). Dit beeld is ook ontleend aan de aardse werkelijkheid: binnen in de feestzaal is er vreugde en licht, maar *buiten* is het nacht en heeft men geen deel aan de vreugde van hen die binnen zijn. Dit beeld tekent het grote contrast met de sfeer van licht en blijdschap in het huis van de Heer, in Zijn Koninkrijk, in de feestzaal waar het bruiloftsmaal wordt gevierd en waar men de gemeenschap geniet met God, *die licht is en in Wie in het geheel geen duisternis is* (1 Joh. 1:5).

De ongelovigen zijn verwijderd uit deze sfeer van licht en liefde. Zoals de dwaze maagden staan zij in het donker voor een gesloten

deur (Matt. 25:10vv.). Zoals Judas zijn zij weggegaan in de *nacht* (Joh. 13:30). Zij zijn voor eeuwig van God gescheiden, en ver van Zijn vriendelijk aangezicht verkeren zij in het duister. In deze plaats van de buitenste duisternis is geen lichtstraal te bekennen, er is geen hoop of uitzicht meer. De duisternis is ondoordringbaar en het is een plaats van gewezen, van eeuwige droefheid. Maar ook van tandengeknars – wat op wroeging kan zien, maar eveneens op boosheid, op eeuwige rebellie tegen God. Het gewezen en het tandengeknars is echter niet alleen kenmerkend voor de buitenste duisternis, maar ook voor de vuuroven (Matt. 13:42,50). Dit wijst er duidelijk op dat het bij *beide* beelden – zowel van het *vuur* als van de *duisternis* – om dezelfde verschrikkelijke werkelijkheid gaat. Het is aangrijpend, maar toch ook heilzaam om over deze dingen na te denken. Want wij realiseren ons dan enigszins ‘hoezeer de Heer te vrezen is’ (2 Kor. 5:11), en dit besef brengt ons ertoe de mensen te overreden.

Bij dit derde beeld van de eeuwige straf, dat van de buitenste duisternis, rijst zoals gezegd de vraag hoe dit valt te combineren met het eerste beeld, namelijk dat van onuitblusbaar vuur. Immers, vuur verspreidt licht en waar vuur brandt, kan geen stikdonkere duisternis heersen. Wij mogen echter uit de ons omringende fysische werkelijkheid géén conclusies trekken voor bovenaardse realiteiten die ons denkvermogen te boven gaan. Anderzijds moeten wij de begrippen die door deze beelden worden aangeduid, wel serieus nemen en bijvoorbeeld de duisternis niet gaan beperken tot ‘morele duisternis’ of iets dergelijks. Kennelijk gebruikt de Schrift deze schijnbaar tegenstrijdige beelden om ons *vanuit verschillende oogpunten* een indruk te geven van de ernst van de eeuwige straf.

2.2. Lessen uit Lucas 16

Hierbij valt ook te denken aan de geschiedenis van de rijke man en de arme Lazarus in Lucas 16. Wanneer de rijke man in pijnen verkeert in de hades, zegt hij: '(...) ik lijd smart in deze vlam' (vs. 24). Hij bevond zich dus wél in het vuur, maar wij lezen hier niets over de duisternis of de buitenste duisternis. De kwellingen die hij onderging deden kennelijk geen afbreuk aan zijn gezichtsvermogen: hij sloeg zijn ogen op en zag Abraham uit de verte, en Lazarus in zijn schoot (vs. 23). Het werd hem dus vergund een blik te slaan in de plaats waar de gezaligden zich bevonden: Abrahams schoot, d.i. de plaats waar 'de vader van de gelovigen' zich bevond, en dus ook plaats was voor zijn 'kinderen'.

Tussen haakjes: dit weerlegt tevens de theorie dat het in deze geschiedenis louter om het verschil tussen rijken en armen zou gaan. Het gaat wel degelijk ook om het verschil tussen gelóvigen en óngelovigen, en om de consequenties die dat met zich meebrengt. Iemand die zoals Lazarus echt een 'kind', een navolger van de gelovige Abraham is, beërft de hemelse zegen die hem *op grond van geloof* geschonken wordt (vgl. Rom. 4). Na het sterven van Christus wordt de plaats waar de gestorven gelovigen zich bevinden, niet meer Abrahams schoot maar *het paradijs* genoemd (Luc. 23:43). De aandacht verschuift van Abraham naar Christus Zelf: '(...) vandaag zult u *met Mij* in het paradijs zijn'. Want Hij is daar begrijpelijkerwijs het Middelpunt van allen die Hem toebehoren, allen die Hij heeft gekocht met de prijs van Zijn kostbaar bloed.

De rijke man was voor altijd van God gescheiden; toch kon hij nog zien. Wat was de aard van dit 'zien'? Zag hij slechts vanuit de hem omringende duisternis de glans van de hemelse werkelijkheid? Zijn situatie zou te maken kunnen hebben met het onderscheid tussen de tussentoestand (d.i. de toestand van de gestorvenen

tussen *dood* en *opstanding*), en de eeuwige toestand. En ook met het verschil tussen de hades (het dodenrijk), en de gehenna (de hel). De gehenna, de definitieve plaats van pijn, is ongetwijfeld de plaats van de buitenste duisternis. Elke communicatie met de hemelse werkelijkheid, die een heerlijke werkelijkheid van licht en leven is, zal vanuit de buitenste duisternis onmogelijk geworden zijn.

Een ander antwoord op onze vraag is dat het de rijke man *bij wijze van uitzondering* werd vergund een blik te slaan in 'Abrahams schoot'. Lucas 16 zegt niets over de 'duisternis' die er heerste in de plaats van pijn, maar dat betekent nog niet dat die er inderdaad niet was. Het lijkt onwaarschijnlijk dat het het normale voorrecht is van gestorvenen om te communiceren met de hemelse werkelijkheid. Immers, wat zou het doel hiervan kunnen zijn? Zou deze communicatie in de hades nog zijn toegestaan om de verlorenen te confronteren met de ernst van hun lot tegen de achtergrond van het hemelse geluk? Wij kunnen hierover niets met zekerheid zeggen, hoewel wij bij het licht van de Schrift wel over deze dingen mogen nadenken en Schrift met Schrift met elkaar kunnen vergelijken. Wij moeten echter voorzichtig zijn met het trekken van menselijke conclusies alleen op grond van Lucas 16.

Van groot belang is in elk geval *het waarschuwend karakter* van deze geschiedenis voor óns, de levenden die zich nog op aarde bevinden en van wie het lot nog niet beslist is. De toestand na het sterven wordt hier zó voor ons beschreven, opdat wij deze dingen op tijd ter harte zouden nemen en ons zouden laten gezeggen door de roepstem van God, zoals die tot ons komt in Zijn Woord. Voor de familie van de rijke man was dat 'Mozes en de profeten', de geschriften van het Oude Testament. Wij hebben nu het *voltooide* Woord, het Oude én het Nieuwe Testament, in handen.

In de plaatsen in Matteüs waar sprake is zowel van de buitenste duisternis als van de vuuroven (hst. 13 en 25), wordt het zó voorgesteld dat de verworpenen daarin worden geworpen direct na de *oprichting* van het Koninkrijk – terwijl wij uit Openbaring 20 opmaken dat zij pas na de *voltooiing* van het rijk en na het definitieve oordeel voor de Grote Witte Troon in de poel van vuur worden geworpen. Hier wordt geen onderscheid gemaakt tussen de tussentoestand en de eeuwige toestand, althans in die zin dat de ernst en het karakter van de pijnen in beide situaties aan elkaar gelijkgesteld worden (evenals ook het hemelse geluk in de tussentoestand naar zijn aard niet zal verschillen van dat in de eeuwige toestand; direct na het ontslapen is de christen immers mét Christus (Fil. 1:23), en dat bepaalt zijn geluk).

Wat een genade is het te weten dat ware christenen reeds nu in *gээstelijke* zin zijn overgebracht uit de sfeer van dood en duisternis in het Koninkrijk van de Zoon van Gods liefde, waar zij leven en wandelen in het licht dat hen voor eeuwig zal bestralen. Bij de komst van Christus zullen zij het volle heil genieten; dan zal namelijk ook het lichaam aan de macht van de dood worden ontrukkt. Tegelijkertijd blijft het echter een ernstige zaak, met name voor hen die nog niet geloven, diegenen die nog geen gehoor hebben gegeven aan Gods roepstem, om serieus na te denken over de realiteit van hemel en hel, over de werkelijkheid van de eeuwige straf. Zoals een gedicht het zegt:

*'Waar zult u zijn in de eeuwigheid?
– ernstige vraag in deze tijd'.*

2.3. Eindnoot

- III**   Andere voorstellingen zijn die van een *gevangenis*, en van een *afgrond*. Voor *afgrond* worden twee Griekse woorden gebruikt (1 Petr. 3:19-20; 2 Petr. 2:4 – *tartaros*; Jud.:6; Openb. 20:1,3 – *abussos*; vgl. vers 7). Deze benamingen hebben echter hoofdzakelijk betrekking op de straf in een túsentoestand, resp. die van gestorven ongelovigen, van engelen die gezondigd hebben en bewaard worden tot het oordeel van de grote dag, en van de satan zelf tijdens het Vrederijk. De afgrond (*abussos*) of ‘bodemloze put’ (KJV) beschrijft de onderwereld, de ‘lagere delen van de aarde’ (Ef. 4:9), de diepten van de *sjeool*. In Romeinen 10:6-7 wordt de afgrond in contrast gezien met de hemel als de huidige verblijfplaats van de verhoogde Christus.

3. Is de eeuwige straf altijddurend?

Is de eeuwige straf echt eeuwig, in de zin van altijddurend? Is het Griekse woord voor eeuwig niet een woord dat afgeleid is van 'aioon', dat 'eeuw' of 'tijdperk' aanduidt? Zou je daarom niet kunnen spreken van een 'aeonische' (= langdurige, maar in de tijd beperkte) straf? Ik zou wel willen dat de vraagsteller gelijk had. Dan zou er voor bijbelgetrouwe christenen minder reden tot bezorgdheid zijn met het oog op familieleden en vrienden die het evangelie afwijzen. Hun straf zou dan in ieder geval niet voor altijd zijn. Belangrijker is echter niet wat wij aangenaam vinden of ons kunnen voorstellen, maar wat de Schrift zegt, en wat de betekenis van de geïnspireerde woorden van de Schrift is.

3.1. Wie leren standaard dat de straf niet eeuwig is?

De leer dat er geen eeuwige straf zou zijn, komt in ieder geval voor bij de mensen van het Wachttorengenootschap en bij de aanhangers van de leer van de alverzoening. De eerste groep gelooft dat de ziel van ongelovigen vernietigd wordt, en eveneens dat er geen hel is. De tweede groep gelooft dat uiteindelijk

iedereen, zij het soms na een tijdelijke straf, in de hemel komt. Daarnaast heb ik christenen ontmoet die uit wanhoop en verdriet over onbekeerde familieleden verklaarden (of hoopten en geloofden?) dat er geen eeuwige straf is. Zij kunnen zich niet voorstellen (of moet ik zeggen: willen er niet aan?) dat een barmhartig en genadig God tevens heilig en rechtvaardig is en daarom eeuwig degenen straft die het plaatsvervangend offer afwijzen waarin Hijzelf heeft voorzien.

3.2. Wat betekenen 'aioon' en 'aioonios' in het algemeen?

In het heidense literaire Grieks komt het woord *aioon* al in verschillende betekenissen voor, te verdelen in beperkt en onbeperkt. Zo zien we naast 'leven', 'generatie', 'tijdperk', 'tijd', de betekenis 'eeuwigheid': deze laatste betekenis vooral vanaf Plato (427-347 v. Chr.). In zijn werk de *Timaeus* duidt *aioon* een tijdloze eeuwigheid aan, waarin er geen dagen, maanden of jaren zijn. Aristoteles (384-322 v. Chr.) definieert het begrip *aioon* als 'oneindige tijd'. Na Aristoteles, in de Hellenistische tijd, wordt *Aioon* zelfs de naam van de god van de eeuwigheid! Ook het verwante bijvoeglijk naamwoord *aioonios* komt in vergelijkbare betekenissen in het heidense literaire Grieks voor. De betekenissen variëren van 'levenslang', 'voortdurend' tot 'eeuwig'. Voor beide woorden met al hun betekenissen geldt: de samenhang is beslissend!

3.3. De betekenis van deze woorden in het N.T.

Het is opvallend met hoeveel gemak soms wordt geconcludeerd dat deze woordgroep niets met eeuwigheid, maar alles met beperkte tijd te maken heeft. Dat zal echter per geval moeten

worden onderzocht, want ook in het Grieks van het Nieuwe Testament hebben beide woorden diverse betekenissen.

Aioon: beperkte of generaliserende betekenis

Er zijn inderdaad plaatsen waar *aioon* een beperkte, niet-eeuwige betekenis heeft; zo bijv. in Lucas 1:70 ('profeten die *van oudsher* zijn geweest'); Handelingen 3:21 ("profeten *van oudsher*"); Johannes 9:32 ('*van eeuwigheid af* is het niet gehoord dat iemand de ogen van een blindgeborene heeft geopend'; dit is generaliserend spraakgebruik, want er zijn geen blinden van eeuwigheid af). Ook kan *aioon* een tijdsperiode met een bepaald kenmerk aanduiden, zoals in alle plaatsen waar sprake is van 'deze eeuw', 'die eeuw', 'de toekomstige eeuw' (soms wel eeuwig: vgl. Matt. 12:32 met Marc. 3:29), 'de voleinding van de eeuw'. Daarnaast vinden we 'eeuwen' als aanduiding voor 'de werelden', oftewel de schepping, in Hebreeën 1:2; 11:3.

Aioon: eeuwigheid

We noemen nu enkele gevallen (de opsomming is niet uitputtend!) waar de samenhang – die moet u dan wel zelf even opzoeken! – ons dwingt aan een onbeperkte 'eeuwigheid' te denken. Zie in het Grieks: *eis ton aioona*, lett. 'tot in de eeuw' (oftewel eeuwigheid) in Marcus 3:29; Johannes 6:51; 8:51-52; 10:28; 11:26; Hebreeën 1:8 ('Uw troon, o God, is tot in alle eeuwigheid', lett. tot in de eeuw van de eeuw); 1 Petrus 1:25; 1 Johannes 2:17. Ook het meervoud komt voor: *eis tous aioonas* (lett. 'tot in de eeuwen', oftewel tot in eeuwigheid) – zie Romeinen 1:25; 9:5; 11:36; 2 Korintiërs 11:31; Hebreeën 13:8; met ook in het Grieks de toevoeging van het woord 'alle' in Judas: 25.

Een nog sterkere uitdrukking is *eis tous aioonas toon aioonoon*, lett. ‘tot in de eeuwen van de eeuwen’, oftewel ‘tot in alle eeuwigheid’ (zie Rom. 16:27; Gal. 1:5; Fil. 4:20; 1 Tim. 1:17; 2 Tim. 4:18; Hebr. 13:21; 1 Petr. 4:11; 5:11; Openb. 1:6,18; 4:9,10; 5:13; 7:12; 10:6; 11:15; 15:7).

Aionios = eeuwig

Het woord *aionios* heeft in het Nieuwe Testament vrijwel altijd de betekenis ‘eeuwig’ in de zin van ‘altijddurend’, hetzij omdat de samenhang het woord met de persoon of de attributen van God verbindt, hetzij omdat niets in de samenhang een beperking aanbrengt. Denk aan een plaats als 2 Korintiërs 4:17-18: *‘Want de kortstondige lichtheid van onze verdrukking bewerkt voor ons een uitermate uitnemend, eeuwig gewicht van heerlijkheid; daar wij ons oog niet richten op de dingen die men ziet, maar op de dingen die men niet ziet; want de dingen die men ziet, zijn tijdelijk, maar de dingen die men niet ziet, zijn eeuwig’.*

Hier staat ‘eeuwig’ eerst tegenover kortstondig, en daarna tegenover ‘tijdelijk’. Welke beperking kan men verder aanbrengen bij ‘een eeuwig [huis], in de hemelen’ (2 Kor. 5:1)? En bij Gods ‘eeuwige heerlijkheid’ (1 Petr. 5:10; vgl. 2 Tim. 2:10)? Dat kan ook niet, want het betreft de heerlijkheid van de ‘eeuwige God’ (Rom. 16:26) – God is eeuwig, dus ook Zijn heerlijkheid. Ook God de Heilige Geest is eeuwig (Hebr. 9:14). Hoe kan men aan dat wat deze God bewerkt, het eeuwigheidskarakter ontnemen? Hij geeft eeuwig verzoeking (2 Tess. 2:16), een eeuwig behoudenis (Hebr. 5:9), en heeft een eeuwig verlossing verworven (Hebr. 9:12) en een eeuwig erfenis beloofd (Hebr. 9:15).

De eeuwige straf

Te midden van alle genoemde Schrifplaatsen komen ook plaatsen voor die onmiskenbaar en ondubbelzinnig duidelijk spreken over de eeuwige straf en het eeuwig oordeel. We zullen de belangrijkste nalopen. Over degenen die tijdens de Grote Verdrukking het beest en zijn beeld zullen aanbidden, staat o.a.: 'En de rook van hun pijniging stijgt op tot in alle eeuwigheid (Gr. *eis tous aionas toon aionoon* = tot in de eeuwen der eeuwen; zo ook de beide volgende plaatsen); en zij hebben *dag en nacht* geen rust, zij die het beest en zijn beeld aanbidden' (Openb. 14:11). Over de grote hoer staat geschreven: 'En haar rook stijgt op tot in alle eeuwigheid' (Openb. 19:3). Na het Vrederijk zal de duivel geworpen worden 'in de poel van vuur en zwavel, waar zowel het beest als de valse profeet zijn, en zij zullen *dag en nacht* gepijnigd worden tot in alle eeuwigheid' (Openb. 20:10). In diezelfde poel van vuur zullen vervolgens alle ongelovigen geworpen worden (Openb. 20:14-15).

Het woord *aionios* (eeuwig) wordt gebruikt voor het vuur van de hel (Matt. 18:8, vgl. vs. 9; 25:41), d.i. de 'eeuwige straf' (Matt. 25:46). Die wordt gesteld tegenover het eeuwige leven, dus aan een beperking van 'eeuwig' tot tijdelijk valt alleen al daarom niet te denken. Zie ook 2 Tessalonicenzen 1:9, waar sprake is van een 'eeuwig verderf' als straf, en Hebrëeën 6:2 waar over een 'eeuwig oordeel' wordt gesproken.

Voor meer informatie over nieuwe uitgaven en voor bestellingen:

Johannes Multimedia,
Postbus 31,
3940 AA Doorn/Nederland.

Telefoon: +31 (0)343 412857
E-mail: johannes.multimedia@solcon.nl
www.johannes-multimedia.nl

